

***«СВОЄЧАСНЕ ВИЯВЛЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
НА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
ЩОДО ДИТИНИ
ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ
СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ»***

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

***«МІФИ І ФАКТИ
ПРО НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДІТЕЙ»***

Міф чи Факт

Причиною домашнього
насильства щодо дитини
завжди є вживання
кимось у родині
алкоголю або наркотиків.

Факт

Вживання алкоголю, інших психоактивних речовин, дійсно, знижує здатність контролювати поведінку, але серед кривдників багато людей, які не вживають алкоголь, тютюн, наркотики, проте мають такі характерологічні особливості та досвід власного виховання, які слугують факторами виникнення їхньої насильницької поведінки стосовно дитини.

Водночас, деякі особи, навіть пройшовши лікування від алкоголізму, наркоманії, продовжували бути агресивними і жорстокими стосовно близьких.

ПІРІПІЄ:

Алкоголізм чи вживання алкогольних напоїв, наркотиків не може бути виправданням насильства

Міф чи Факт

*Домашнє насильство щодо дітей
ніколи не трапляється
в заможних/матеріально
забезпечених сім'ях*

Факт

Домашнє насильство щодо дітей трапляється не тільки в бідних сім'ях або у «неблагополучних» районах.

Ця проблема лежить поза расових, економічних або культурних кордонів.

Є деякі сім'ї, що здаються просто зразковими, однак за дверима їхніх домівок ховуються дуже непривабливі речі.

Міф чи Факт

Більшість дітей
страждає від рук незнайомиців

Факт

Насильство з боку незнайомих людей
трапляється,
проте в більшості випадків
агресором є член сім'ї або найближчий друг сім'ї

Міф чи Факт

*З дітей, які зазнали
жорстокого поводження,
завжди
вирастають жорстокі
люди*

Факт

Звісно, діти, які зазнали жорстокого поводження, перебувають у групі ризику і, нерідко несвідомо, відтворюють модель жорстокого поводження у дорослому віці, на власних дітях.

З іншого боку,
багато дорослих, які пережили жорстоке поводження,
мають дуже сильну мотивацію
вберегти власних дітей від того, через що пройшли самі,
і тому *стають чудовими батьками.*

Міф чи Факт

*Особа кривдника
у дитини
завжди пов'язана з
негативними
емоціями та ставленням*

Факт

Слід пам'ятати, що негативні ставлення і почуття дитини до дорослих не обов'язково означають, що вона була ними скривджена.

І навпаки, заподіяння кривди конкретною особою, зокрема сексуального характеру, не завжди викликає у дитини негативні емоції стосовно злочинця.

У дитини є власна картина світу і ключ до оцінки подій та людей.

Для дітей дошкільного віку дружньою особою може бути той, хто частує солодощами, а поганою – хто обмежує поїдання морозива.

А поведінка винуватця злочину, що має сексуальний характер, навпаки, може сприйматися дитиною як форма гри, частина звичайних дій по догляду за тілом, засіб вираження позитивних почуттів.

Унаслідок – порушник(-ця) може сприйматися як дружня, привітна особа, яка асоціюється з позитивними емоціями.

Міф

У випадку домашнього насильства примирення родини має бути першим пріоритетом

Міф

Заради дитини жінки мають залишатися зі своїм партнером навіть у випадках домашнього насильства

Міф

Постраждалі від домашнього насильства самі відповідальні за те, що з ними відбувається

Міф

Чоловіки та жінки страждають від домашнього насильства однаково.

ОБЕРЕЖНО,
МІФ

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Зақони України

- *Конвенція «Про права дитини»*
- *Закон України «Про охорону дитинства»*
- *Закон України «Про освіту»*
- *Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII*
- *Закон України «Про соціальні послуги»*
- *Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII*

Постанови

- Постанова КМУ від 22.08.2018 року № 658
«Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»
- Постанова КМУ від 01.06.2020 року № 585
«Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»
- Указ Президента України від 21.09.2020 року № 398/2020
«Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»
- Постанова КМУ від 24.02.2021 року № 145
«Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року»

Накази та листи МОН України

➤ Наказ МОНУ від 22.05.2018 року № 509

«Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України»

➤ Наказ МОНУ від 02.10.2018 року № 1047

«Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»

➤ Лист МОНУ від 18.05.2018 року № 1/11-5480

«Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії домашньому насильству»

➤ Лист МОНУ від 30.10.2018 року № 1/9-656

«Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей»

➤ Лист МОНУ від 17.11.2020 року № 6/1379-20

«Щодо Європейського дня захисту дітей від сексуальної експлуатації і сексуального насильства та Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства»

➤ Лист МОНУ від 16.07.2021 року № 1/9-363

«Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2021/2022 н.р.»

Листи КЗ ДНМЦ ПС

- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 09.10.2018 року № 01/03-262 «Про вдосконалення роботи щодо запобігання та протидії насильству»
- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 18.02.2019 року № 01/03-39 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей»
- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 12.02.2019 року № 01/03-32 «Щодо інформації про діяльність «Гарячих ліній»
- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 02.04.2020 року № 01/03-67 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії домашньому насильству»
- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 12.08.2020 року № 01/03-130 «Про пріоритетні напрями діяльності психологічної служби системи освіти Донецької області на 2020-2021 навчальний рік: методичні матеріали та рекомендації»
- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 29.06.2021 року № 01/03-136 «Про узагальнення інформації щодо запобігання та протидію домашньому насильству за 2020-2021 навчальний рік»
- Лист КЗ ДНМЦ ПС від 16.08.2021 року № 01/03-177 «Про пріоритетні напрями діяльності психологічної служби у системі освіти Донецької області на 2021-2022 навчальний рік: методичні матеріали та рекомендації»

Нормативно-правові документи,
які регулюють діяльність ЗАКЛАДУ ОСВІТИ з протидії домашнього насильства

Перелік нормативно-правових
документів у закладі освіти

Яким нормативно-правовим
документом регламентується

НАКАЗ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

«Про визначення уповноваженої особи з числа працівників закладу для проведення невідкладних заходів реагування у разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб»

Постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658

«Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»
(п. 39-40)

Наказ МОН України від 02.10.2018 р. № 1047

«Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» (розділ III)

Перелік нормативно-правових документів у закладі освіти

Яким нормативно-правовим документом регламентується

ВІДПОВІДНА СУПРОВОДЖУВАЛЬНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

- ✓ *Журнал реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі*
- ✓ *Контактна інформація уповноваженої особи закладу освіти, організації та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадках домашнього насильства (на інформаційному стенді та офіційному вебсайті)*
- ✓ *Відповідна документація працівників психологічної служби (план корекційної роботи, соціально-педагогічний супровід постраждалої особи та її кривдника(-ці) тощо).*

Наказ МОН України від 02.10.2018 р. № 1047

«Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» (розділ III)

Постанова КМУ від 22.08.2018 р. № 658

«Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» (п. 39)

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII, від 07.12.2017

(ст. 11, ст. 19)

Першочергово звертати увагу ПЕДПРАЦІВНИКІВ на **ознаки**, що **вказують** на ймовірність **виникнення ризиків** для життя, здоров'я та розвитку ДИТИНИ.

Зокрема, до таких ризиків можна, віднести ситуації, коли **БАТЬКИ** або інші законні представники:

не цікавляться освітньою діяльністю дитини

(не відвідують батьківських зборів, не контактують із педагогами закладу)

під час відвідування закладу освіти **перебувають у стані алкогольного сп'яніння** або під дією наркотичних речовин; наявні факти надмірного вживання алкоголю, наркотичних речовин, схильності до азартних ігор та відвідування ігрових клубів

систематично проявляють агресивну поведінку до працівників закладу освіти, батьків інших дітей

мають ознаки пригніченого психоемоційного стану, розладів психічного здоров'я, суїцидальної поведінки, що **ускладнює** процес догляду та виховання дитини

допускають перебування у помешканні, де проживає дитина, **сторонніх осіб**, схильних до вживання алкоголю, наркотичних речовин

РИЗИКИ для життя та здоров'я можуть бути, коли ДІТИ МАЮТЬ:

знижену здатність
контролювати
свою поведінку

демонстративну
хоробрість

агресію
стосовно
інших дітей
або
дорослих

бажання і змогу
перебувати у
вечірній і нічний
час на вулиці без
супроводу
дорослих

ОЗНАКИ за якими можна припустити, що ДИТИНА знаходиться в СТАНІ СТРЕСУ, можливо, викликаного конфліктами і насильством

пропуски занять або прогули у певні дні або певних уроків; запізнення на заняття, відмова від участі в позаурочних заходах без об'єктивних причин або з надуманих причин

часті скарги на погане самопочуття на заняттях

замкнутість, уникнення друзів, однокласників, самоізоляція або ізоляція з боку інших учнів

зниження успішності, втрата інтересу до навчання та іншої діяльності

ОЗНАКИ за якими можна припустити, що ДИТИНА знаходиться в **СТАНІ СТРЕСУ**, можливо, викликаного конфліктами і насильством

недовіра до однолітків і дорослих, низька самооцінка, невпевненість у собі

неуважність, забудькуватість, нездатність концентруватися

постійний або частий стан тривожності, напруженості; лякливість, страх гучних звуків і різких рухів

постійний або частий поганий настрій, стан пригніченості, або, навпаки, гіперактивність

АЛГОРИТМ ДІЙ уповноваженої особи закладу освіти у разі виявлення факту домашнього насильства щодо дитини

Крок 1. Приймає заяви/повідомлення від постраждалої особи/інших осіб

Крок 2. Інформує керівника(-цю) закладу про ситуацію насильства або загрозу його вчинення

Крок 3. Протягом доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції та службу у справах дітей (у разі коли постраждалою особою та/або кривдником(-цею) є дитина)

Крок 4. Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби)

АЛГОРИТМ ДІЙ уповноваженої особи закладу освіти у разі виявлення факту домашнього насильства щодо дитини

Крок 5. Фіксує необхідну інформацію в журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (додаток 3 до Постанови КМУ № 658 від 22 серпня 2018 року)

Крок 6. Повідомляє працівникам психологічної служби закладів освіти

Крок 7. У разі виникнення підозри щодо домашнього насильства або реальної загрози його вчинення, зустрічається із дитиною, стосовно якої є інформація, намагається розговорити, встановити контакт, налагодити довірливі стосунки, надає емоційну підтримку

Крок 8. Якщо в процесі розмови дитина підтверджує факт насильства щодо неї, з'ясовує терміни подій, які відбулися з дитиною, та намагається отримати їх опис

АЛГОРИТМ ДІЙ практичного психолога, соціального педагога закладу освіти у разі виявлення факту домашнього насильства щодо дитини

- ✓ При отриманні інформації/повідомлення або у ситуації особистого виявлення випадку домашнього насильства або загрози його вчинення передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу та/або уповноваженій особі**
- ✓ Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби)**
- ✓ Може провести первинне опитування дитини**
- ✓ Не залишає дитину наодинці.**

АЛГОРИТМ ДІЙ практичного психолога, соціального педагога закладу освіти у разі виявлення факту домашнього насильства щодо дитини

- ✓ *Забезпечує психологічний супровід та соціально-педагогічний патронаж в системі освіти з дітьми та їх батьками; проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам домашнього насильства*
- ✓ *Бере участь (у разі необхідності) в оцінці рівня безпеки, в проведенні оцінки потреб дитини та у роботі міждисциплінарної команди виконавчого комітету міста/району/ТГ з надання **соціальних послуг** дитині, дитині з родиною (за погодженням з керівником(-цею) закладу).*

Алгоритм дій (реагування) БАТЬКІВ або інших законних представників щодо насильства до дітей

При отриманні інформації/повідомлення або/та у ситуації особистого виявлення випадку домашнього насильства або загрози його вчинення:

- **передає інформацію для подальшого реагування керівнику(-ці) закладу освіти або уповноваженій особі закладу**
- **органів Національної поліції**
- **служби у справах дітей**
- **забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби)**
- **не залишає дитину наодинці**

Робота ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ

з попередження насильства серед дітей та учнівської молоді має бути спрямована на:

➤ проведення ІНФОРМАЦІЙНО – ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ

з учасниками освітнього процесу

➤ здійснення, спільно з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, **СОЦІАЛЬНОГО ІНСПЕКТУВАННЯ СІМЕЙ**, у яких батьки схильні до недбалого ставлення до дітей

➤ СТВОРЕННЯ на базі закладів освіти **КОНСУЛЬТАТИВНИХ ПУНКТИВ** для учнів, батьків та вчителів, де можна отримати

КОНСУЛЬТАЦІЮ ПСИХОЛОГА, СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Робота ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ

з попередження насильства серед дітей та учнівської молоді має бути спрямована на:

➤ **ПРОВЕДЕННЯ** групових тренінгів та індивідуальної роботи з молоддю у наданні допомоги щодо вирішення особистих проблем

➤ **ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ** до профілактичної роботи

НАДАВАТИ БАТЬКАМ ІНФОРМАЦІЙНУ ПІДТРИМКУ, навчати і консультувати їх з питань виховання дітей без застосування насильства і розвитку у них особистісних і соціальних (життєвих) навичок **З МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ.**

ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ «ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ»

Урядова «Гаряча лінія»
для осіб, які постраждали
від домашнього
насильства **15-47**
(цілодобово, анонімно,
безкоштовно).

Національна «Гаряча лінія» з попередження
домашнього насильства, торгівлі людьми і гендерної
дискримінації ГО "Ла Страда-Україна" (цілодобово,
анонімно, безкоштовно) **0-800-500-335** зі
стаціонарного або **116 123** з мобільного.

Національна дитяча «Гаряча лінія» з питань запобігання
насильства в сім'ї та захисту прав дітей
ГО "Ла Страда-Україна"
0-800-500-225 зі стаціонарного
або **116 111** з мобільного

Дякую за
увагу!